

LGBT ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Genç Öncüler Dergisi

Ekim 2022

Öncelikle LGBTQ hareketlerinin dünyada kabul görmeye başladığı, ‘mihenk taşı’ diyebileceğimiz hukuki gelişmeler neler olmuştur?

Öncelikle LGBT hareketinin feminizmden ayrı düşünülmesi mümkün olmadığını ifade etmeliyim. İkisinin de çatı ideolojisi ‘QUEER TEORİ’dir. Queer’i konuşmadan feminizm ve LGBT’yi konuşmak, filin ayağından dünyayı tarif etmeye benzer. Bu aynı zamanda dünyada feminizm ve LGBT’nin neden ve nasıl yayıldığını ve tabii ki bu yayılmanın çok geç farkına varıldığını anlatır.

Queer kimlik akışkan olup, her an her şey değişebilir anlayışıyla, fertlerin herhangi bir kimlikte sabit olarak kalmayabileceğini, birinden diğerine geçiş yapabileceğini, hatta sadece insana değil, hayvana(zoofili), ölüye(nekrofil), çocuğa(pedofili), aile içine(ensest), fortçuluk, röntgençilik, teşhircilik gibi + lara yönelebileceğini söyler.¹

“Queer kelimesi Türkçede garip, tuhaf, yamuk gibi anlamlara geliyor (İngilizceye ise Almanca çapraz kesen, transversal anlamına gelen “quer”den geçmiş). Queer kuramının merkezinde de acayip, tuhaf, yamuk, anormal, iğrenç, aşağılık, normatif alanın dışında, normu ihlal eden anlamında “kötüyü”, “anormali” yeniden anlamlandırma yatıyor.²

Feminist ve eşcinsel hareket, dünyanın tüm coğrafyalarında ve kendi varoluş zamanlarında ortak dil, ortak sloganlar ve ortak bayrak kullanıyor. Bu özellikleriyle, bizim zihnimiz ve dilimizle söylersek, ortak bayrak ve ortak söylemleriyle tam bir ümmet hareketi olarak tanımlamak mümkündür.

Marx ve Engels’in birlikte yazdığı Komünist Manifesto ile 1848 ve sonrasında Sosyalizm’in de sosyalist taleplerin de artış gösterdiği yıllarda uzun çalışma saatleri, düşük ücretler, sağlıksız yaşam koşulları, çocuk ve kadın emeği üzerindeki yoğun sömürüye karşı çıkan eylemler, 1968’li yılların bir hazırlığı mahiyetindedir.

¹ Sibel YARDIMCI, skopbülten , “*Ne O! Ne Bu! Ne Şu! Queer Kuramı ve Kimliksizleşme*”, <https://www.eskop.com/skopbulten/ne-o-ne-bu-ne-su-queer-kurami-ve-kimliksizlesme/749>

² Sibel YARDIMCI, a.g.m. <https://www.eskop.com/skopbulten/ne-o-ne-bu-ne-su-queer-kurami-ve-kimliksizlesme/749>

Bir diğerk çıkış noktası ve ilerleme aracı da -kendileri aksini söyleseler de- erkek düşmanlığıdır. Başlangıçta küreselleşme karşıtı bir hareket olarak 'birinci dalga feminizm', kadın haklarını merkez alan Marksist bir hareket iken kısa zamanda, -kendi feminist kuramcılarının ifadesiyle- kapitalizmin odağı olmuştur. Kapitalistlerin önlerini açmasıyla, fonlamasıyla, queer kimliklerinin de etkisiyle diğerk queer kimlikler LGBT'nin bir parçası olmuş ve biraz önce de söylediğim gibi bir ümmet hareketi benzeri oluşturmuşlardır. İşte bu nedenle LGBT'yi feminizmden ayrı düşünmek mümkün değildir. Üstelik feminist kuramcılara göre "queer olmadan feminist olunamaz".³

LGBT'nin geçmişi, 'Küreselleşme Karşıtı Hareketler' içinde değerlendirilmelidir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ilk önce Marksist bir söylemle küreselleşme karşıtlığı olarak başlayan feminist hareket, sonrasında diğerk queer kimlikleri de etkileyerek LGBT sapkınlığını doğurmuştur.

Hukuki gelişmelere gelince. Bir 'hak arama' mücadelesi olarak ortaya çıkan feminist ve eşcinsel hareket, bilahare dünyadaki siyasi gelişmelerle birlikte hareket etmiştir. LGBT, diğerk tüm ideolojik hareketler gibi politik bir harekettir⁵. Feminizmin ikinci dalgası olarak adlandırdığımız süreç, genel olarak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlamıştır. Bu dönemin akılda kalan sloganlarından birisi "*Kişisel olan politiktir*", ilk olarak 1970'lerde popüler olmaya başlamıştır. Üçüncü dalgayla birlikte "*Siyasal olan özeldir (Political is personal)*" şekline dönüşmüştür.⁴

1968 Mayıs olayları, işçi sınıfı mücadelelerini, ABD'de toplumsal çalkantıları (Sivil Haklar Hareketi – Martin Luther King, Malcolm X), Latin Amerika Devrimini, Ulusal Kurtuluş Mücadelelerini (Vietnam, Küba, Kongo, Mozambik, Angola, Gine Bissau v.b.), 20. Yüzyılın başında seçme-seçilme hakkından sonra 2. Dalga Feminist Hareketini, LGBT bireylerin isyanını, tetiklemişti.

LGBT, eşcinsel hakları mücadelesinin çatı bileşenlerini ifade eden kelimedir. Eşcinsel kelimesi travesti, transseksüel ve biseksüelliği kapsamadığından çatı kelime olmaktan çıkmış, hareket GLBTT kelimesini kullanmaya başlamış ancak lezbiyenlerin toplumda "yok" sayılıyor oluşu sebebiyle, L harfi başa alınarak kadınlara(!) bir tür pozitif ayrımcılık tanınmıştır. Bazı örgütler bu çatı kelimeye sonradan interseksüelleri temsilen I ve queeri temsilen Q harflerini eklemiştir. Q harfinin eklenmesiyle, akışkan kimliğin mevcutların haricinde başka cinsel yönelimlere, pedofili, nekrofil, zoofiliye akabileceğinin ifadesi olarak sonuna + lar eklenerek LGBTIQ+ olarak yazılmaya başlanmıştır. Amerika ve Avrupa'da verilen mücadele, hareketin legalleşmesini beraberinde getirmiş, birçok isim altında yasal yapılara dönüşmüştür.

³ Naz Hıdır, *Queer Olmayan Bir Feminizmin imkansızlığı Üzerine*, <https://www.muhammedbalci.com/hukukdunyasi/tce/1223.pdf>

⁴ *Feminizm nedir? Feminist Kime Denir?* <http://www.leblebitozu.com/feminizm-nedir-feminist-kime-denir/>

Türkiye’de LGBTQ ideolojisi hangi yasal zeminde hazırlanmıştır? Hukuk sistemimizde yasalar hazırlanırken ahlak yapımızın göz önüne alınması gerekmez mi?

LGBT’nin Türkiye’de yasalaşma süreci;

1987’de Çankırı’da bir kadın, dayak yediği kocasından boşanmak için hâkimin karşısına çıktığında, Hâkim Mustafa Durmuş kadının talebini reddederken tutanağa şu tarihi(!) ve talihsiz cümleyi yazdıracaktı: “Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmemek gerekir!” Bu karar üzerine bir kısım kadın ayaklandı: Protesto telgrafları, açıklamalar, kınamalardan sonra 17 Mayıs 1987’de, İstanbul Kadıköy’deki Yoğurtçu Parkı’nda bir miting yapıldı. Türkiye’de kadın hareketinin ilk kitlesel eylemiydi bu. 1989-1990’da vapurlarda, otobüslerde, sokaklarda, “cinsel tacize karşı” mor iğnelerin dağıtıldığı, “Bedenimiz Bizimdir” kampanyasını düzenlediler. Erkek mekânı olan birahaneleri, kahvelerini “bastılar”, “Biz de buralara girebiliriz. Niye karınızı, nişanlınızı, sevgilinizi getirmiyorsunuz?” diye sordular. “Geceleri de sokakları da istiyoruz” yürüyüşleri yaptılar. O zamanlar Devlet Bakanı olan Cemil Çiçek, “Flört, fahişeliktir” dediğinde, “Bu lafa ancak düdük çalınır” diyerek düdük çalma eylemi gerçekleştirdiler. Tüm bu eylemler giderek daha çok ses getirdi. Önce, tecavüz edilen kadın fahişeyse faile cezayı indiren yasa maddesi yok oldu. Ardından kadının çalışmasını kocasının iznine bağlayan yasa maddesi. Sonra Medeni Yasa’nın çoğu maddesi ve Türk Ceza Yasası’nın çok önemli maddeleri...

Dayağa Karşı Kampanya’nın sonucu, şiddet gören kadınlara hukukî, psikolojik destek veren ve sığınma sağlayan Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı kuruldu(1990). Başta İstanbul Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi(KASAUM) olmak üzere çok sayıda üniversitede kadın araştırma merkezleri kuruldu. Erkek, artık “ailenin reisi” değildi. “Evlilik içi tecavüz” kavramını ürettiler, yasaya yerleştirdiler. 15 yaşını tamamlamamış kızların evlenmeleri suçtu, buna, erkeğe ve kızın babasına 10 yıl hapis yolu eklediler. Türkiye’nin Başbakanı da televizyonlarda “aile içi şiddete son” dedi. İstanbul Valisi “medya cinsiyetçi dilini değiştirmeli” uyarılarını yaptı. Tüm bu eylemler ne kadar ülke çapında (yerel) ise de fikri ve eylemsel olarak beslenme kaynağı küresel feminizm dalgası olduğu göz ardı edilmemeli.

Lambdaİstanbul ve KAOS GL Lambdaİstanbul, 1993’te, Türkiye’de ilk defa, uluslararası bir eşcinsel etkinliği düzenleme girişiminde bulundu. Etkinliklere katılmak üzere Türkiye’den pek çok aydın(!) ve sanatçı(!) ile anlaşıldı. Yurtdışındaki ya da eşcinsel organizasyonun temsilcileri ile yabancı milletvekilleri de etkinlik sebebi ile Türkiye’ye geldi. Türkiye’nin gündeminde ilk defa böyle bir konu geniş biçimde yer aldı. Etkinlikler başlangıç tarihine bir gün kala valilik tarafından yasaklandı. Etkinliklerin yasaklanmasından sonra, uluslararası girişimler sonucu, Avrupa Parlamentosu İnsan Hakları Komisyonu, Türkiye raporuna eşcinselliği de ekledi. ABD

kongresinden Türk hükümetine protesto notaları çekildi. Kurulduğu 1993 yılında ILGA (Uluslararası Lezbiyen ve Gay Derneği) üyesi oldu.

İlginçtir ki, küreselleşme karşıtlığı platformlarda yer alan eşcinsel hareket, bizzat karşı olduklarını söyledikleri uluslararası kuruluşlar, bir başka deyimle küreselleşmiş kapitalist sistemin aktörleri tarafından beslenmektedir. Faaliyetlerine ilişkin raporlara bakıldığında beslenmiş oldukları BM ve AB, İngiltere ve Hollanda Büyükelçilikleri fonlamalarından anlaşılmaktadır.⁵ O kadar ki, Nisan 2005 ve 2006 yıllarında, kuruluşuna izin vermeyen Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Sağlık Bakanlığı'nın sekreteryasında oluşturulan "Ulusal AIDS Koordinasyonu"na üyedir ve Bakanlık'la birlikte "Eşcinsel Erkeklerin HIV-AIDS Konusunda Bilgilendirilmesi"ne yönelik "Gökkuşluğu Projesi"ni yürütmüştür.⁶

Türkiye LGBT hareketi, 2013 yılında "Gezi Olayları"na katılımlarıyla kamuya açılmış ve diğer toplumsal hareketler gibi rüşünü ispatlamaya çalışmıştır. Görünürlük kazanarak da bunda kısmen başarılı olmuştur. Hatta o kadar ki, 2005'te, ilk LGBT dernek KAOS GL kuruldu. Ankara Valiliği, "Hukuka ve ahlâka aykırı dernek kurulamaz" hükmü gereğince derneğin kapatılması için Ankara Cumhuriyet Savcılığı'na başvurdu. Savcılık, AB siyasi kriterleri, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni gerekçe göstererek kapatılma istemini reddetti. Böylece feminist ve eşcinsel hareket legalleşmiş oldu.

Feminist hareket ve eşcinsel hareket, birlikte, Türkiye'nin AB üyeliği yolculuğunda önemli katkıları(!) olan hareketlerdir. Öyle ki, bu iki hareketin evrensellik ve bilimsellik yalanlarıyla ikna ettiği siyasi platform, önce kadınlara önemli haklar tanıyan BM CEDAW Sözleşmesini, ardından da Avrupa Konseyi LANZAROTE Sözleşmesi ile İSTANBUL SÖZLEŞMESİ'ni imzalamıştır. İstanbul Sözleşmesi'ne dayanarak da 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun çıkarılmış, Türkiye'de ailenin güvenilmez bir kurum olduğu yolunda algı oluşturulmuştur. Türkiye'de 2002'den sonra LGBT yapılanmalarının sayısı 17'yi bulmuştur. Daha da önemlisi LGBT hareketi Türkiye'de gündemi belirlemeye başlamıştır.

Biliyoruz ki LGBTQ hareketi gerek İstanbul Sözleşmesi ile gerekse de 6284 sayılı kanunla kadın haklarını meşruiyet zemini olarak kullandı, kimi zaman istismar etti. Şu an geldiğimiz noktada LGBTQ ve feminizm hareketlerinin birbirine ters düştüklerini gözlemliyoruz. Bu konu hakkındaki yorumlarınızı merak etmekle beraber nasıl bir küresel oyunla karşı karşıyayız?

⁵ *Türkiye'deki LGBT + Örgütleri için FON REHBERİ*
http://www.kaosgldernege.org/resim/yayin/dl/kaos_gl_rehber_web_ver02.pdf 8

⁶ *Tarihçe*, <http://www.kaosgldernege.org/belge.php?id=tarihce>

Bilindiği gibi Birinci Dalga Feminizm (Klasik Dönem Feminizm) argümanlarını ve söylemlerini kadın-erkek dikotomisi üzerine kurar. Ancak son yıllarda kendi içinden bir eleştiri olarak, özellikle feminist kuramcı Judith Butler'in toplumsal cinsiyet alanındaki argümanlarını ve söylemlerini kadın - erkek dikotomisi üzerine kurmuş olan feminizmi eleştirdiğini görmekteyiz. Butler, feminizmin hak mücadelesini düalist söylemlerle yürütmesinin, diğer cinsiyet kimliklerini veya cinsel kimlikleri dışarıda bırakmasına neden olduğunu söyler. Bunun çerçeveleştirilmiş bir kadın tanımıyla kadını ve cinsiyet kimliklerini sınırlandırdığını iddia eder. Butler'e göre queer yaklaşımının önerdiği şey, yalnızca eşcinseller veya translar için değil heteroseksüeller için de yani tüm insanlar için de kalıplaşmış kimliklerin kullanılmaması ve bunlardan kaçınılmasıdır.⁷ “Queer teorisinin konuşmalara dâhil olmasından ve gelişmesinden sonra feminist hareketler ile eşcinsel ve trans hareketlerinin iç içe geliştiğini görmekteyiz (kısa bir dönem). Tektipleştirici politikalara karşı çoğulcu anlayış sergileyen bu teori, cazip bir düşünsel, mücadele, söylem ve hareket alanı geliştirmiştir. Toplumsal normlara karşı çıkan (gibi görünen) feministler, bu kısa dönemde geyleleri, lezbiyenleri ve diğer kimlikleri yoldaş olarak kabul etmiştir, çünkü ortak yönleri vardı: heteronormativiteye karşı bir duruş sergilemek.”⁸

1960'lardan sonra feminizm hareketi, önceki feminizm hareketlerinden farklılaşmıştır. Bu farklılaşmanın getirdiği sorunun kaynağı, feminizmin cinsleri kadın-erkek olarak kabul etmesi ve mücadelesinin kadın ve cinsiyet olgusunu yeniden belli normlar ile üretmesi, kimliğin, insanların özüne göre değil de yine ötekine göre belirlenmişliğine odaklanması olmuştur.⁹

Klasik Dalga Feminizmin bu kadın-erkek dikotomisine karşılık Yeni Dalga Feministler, baskılarını, “toplumun sana ne olman gerektiğini söylemesine izin verme, sen ne olmak istiyorsan o olabilirsin” şeklinde dile getirmektedirler.

Feminizmin içindeki bu tartışmada, Butler'in, kimliksizliği değil, kimlikleri yapısöküme uğrattığını görüyoruz. Bu yaptığı, özneyi/akışkan kimliği yeniden anlamlandırmadır. Bu yeni anlamlandırma bir tür önermedir ki bu da queer kuramın feminist kuramla özdeşleşmesidir.¹⁰ İşte 2. Dalgadan itibaren feminizm, Butler'in feminist yaklaşımının da yönlendirmesiyle queer teorisinin gereği olarak eşcinsel hareketle birlikte mücadele ettiğini görmekteyiz. Ancak bu yönlendirme bir yandan da feminist harekete temelden bir eleştiri getirdiğinden görünür bir ayrışma

⁷ *Feminizme Queer Bir Meydan Okuma*, <https://9lib.net/article/feminizme-queer-meydan-okuma-cinsiyet-cinsel-geli%C5%9Fim-teorileri.q5m900w3>

⁸ a.g.m.

⁹ a.g.m.

¹⁰ a.g.m.

da yaşanmaktadır. Politik olarak birlikte davranmak, hâkim otoriteye ve yerleşik kurallara başkaldırmada birlikten kuvvet doğar mantığıyla hareket edilirken öte yandan felsefî ve eylemsel bir tartışma da içten içe boy göstermektedir. Butler'in, 'queer olmayan bir feminizmin imkânsızlığına" işaret etmesi bu tartışmanın odak noktasıdır.

Burada yeri gelmişken, mahallenin feminist harekete sonradan implant seküler insan hakları aktivistlerinin de bu tartışmadan nasibini aldığını, feminist hareketin eşcinsel hareket olarak değerlendirilmesinden dolayı LGBT aktivistleri olarak kabuledildiklerini de tespit etmiş olalım.